

نقشه های نوظهور فرش دوره قاجار

لیلا نفیسی نیا

فرش ایرانی دربردارنده هویت فرهنگی، هنری این کشور است و به نوعی مشخصه این مرز و بوم در دنیاست. امروزه نیز در ایران هنرمندان این رشته با اتکا به این غنای دیرینه و ارزشمندی فرش ایرانی به خلق طرح و نقشه های خود می پردازند. از این رو شناخت دقیق گذشته و مسیری که طرحها و نقوش قالبها تاکنون پیموده اند، بخشی از وظایف پژوهشگران و محققان این رشته است تا با معرفی آن، هویت عظیمی را که گاه به بهانه نوآوریها به فراموشی سپرده میشود، فرا یاد آورند.

فرش ایران در دوره قاجار با ادامه مسیر دوره های قبل بویژه دوره صفوی کار خود را آغاز نمود، اما در ادامه متأثر از شرایط و تحولات این دوره توانست برگ تازه ای از این هنر را ورق بزند و نقشه های جدیدی را به دایره فرش ایرانی بیفزاید که با روح حاکم در فضای فرهنگی دوره قاجار هماهنگ بود. در این نوشتار به شرایط ظهور و گسترش طرحهای جدید از جمله طرح های تصویری، اقتباسی (بویژه گلفرنگ) و طرح های منتصب به رجال قاجار پرداخته شده است و به نوعی طبقه بندی این نقشه ها دست یافته شده است. آنچه پیداست گرایش به واقعگرایی و طبیعت پردازی در ترسیم نقوش فرش همانند بسیاری از رشته های دیگر زیاد بوده است و از خصوصیات قالبی های دوره قاجار شمار می رود. این نوشتار در پی آن است که به این سوال پاسخ دهد که قالبی های دوره قاجار چه تفاوتی با فرش های دوره های قبل دارند و چه مسائلی در بروز این تحولات موثر بوده است؟ به این ترتیب از طریق منابع مکتوب از جمله کتب، منابع و سایتها و مصاحبه با اساتید فن به مجموعه ای از نقشه های نوظهور این دوره دست یافته و آنها را بر اساس مضمون و محتوای نقوش دسته بندی نموده است و عوامل مؤثر در شکل گیری و فراگیری این نقوش مورد توجه قرار گرفته است. روش پژوهش توصیفی و تحلیلی بوده که از طریق مطالعه منابع موجود و مشورت با اساتید این رشته محقق شده است.